

CASTELLS CATALANS

PENYAFORT

Nom del castell: Penyafort
Data de construcció: segle XI
Municipi: Santa Margarida i els Monjos
Comarca: Alt Penedès
Altitud: 166 m
Coordenades: E 387789.0, N 4573850.0 (ED50 UTM 31N). Longitud: 1° 39' 30.34"
Latitud: 41° 18' 23.25" (GPS)
Com arribar-hi: es troba situat al sud de Santa Margarida i els Monjos, vora el curs del Foix i ben a prop d'una sèrie d'indústries.

Visió aèria del conjunt del castell i convent de Sant Raimon de Penyafort.

EL CASTELL DE PENYAFORT. LA PERMANÈNCIA D'UN IDEAL

Història del castell

Ens situarem a començaments del segle X. A les nostres contrades, en aquells moments, la zona de dominació musulmana s'anava reduint, mentre, es produïa l'avenç del poblament cristià. Eren els camperols els que protagonitzaven una colonització espontània que s'infiltrava en zones que els cristians no controlaven, on els habitants eren pocs i s'agrupaven en illots situats a escassa distància d'altres illots de població musulmana. Colons, que a la cerca de refugi en balnes i assentaments d'altura, se situaran en diferents indrets muntanyosos, com la mateixa Olèrdola. Així el 911 és esmentada ja com a *urbs Olerdulae*. Olèrdola esdevindrà l'expressió de la presència cristiana en oposició a la nostra Ràpita islàmica, com també ho serà Castellví de la Marca en relació a la Múnia.

Terres de frontera que ben aviat seran objectiu de les elits nobiliàries. Olèrdola, indret d'una privilegiada situació estratègica per a controlar i defensar el territori viurà la vinguda de més homes i dones, la posada en conreu de les terres en el marc d'una política de colonització impulsada pels comtes de Barcelona. És per aquest motiu que el fill de Guifré el Pelós, Borrell I de Barcelona va travessar el Llobregat i va arribar fins a les muntanyes de l'Ordal. Posteriorment, Sunyer, germà i

successor seu, va decidir avançar més cap el sud, el Penedès. Així a l'entorn del 929-930 es va aixecar el castell d'Olèrdola que confirmava el domini d'una posició estratègica des d'on poder fer efectiu el domini sobre un territori de 250 quilòmetres quadrats d'extensió –el més gran de la marca del comtat de Barcelona– i una densitat de poblament de la més alta de la frontera, almenys fins al segle XI.

No hi hagué ja camí de retorn, tot i les ràtzies d'un i altre bàndol, el domini d'aquelles terres passaria definitivament a mans del comtat de Barcelona. Així tot i que foren devastades durant la gran expedició d'al-Mansur del 985, Olèrdola fou ràpidament reocupada i reorganitzada i al 991 s'hi consagrà una església més gran que l'anterior. La presència permanent dels sarraïns arribava a la seva fi.

Així mateix es van anar configurant un sèrie de petits castells, formats per una torre i una casa quadra, com a Moja (esmentada al 981), Canyelles (992) i Penyafort (possiblement construïda al segle XI), els quals tenien com a objectiu ser llocs d'avançada per prevenir els atacs al castell d'Olèrdola i també per crear nuclis de protecció als colonitzadors. Al capdavant de cadascun d'elles es van nomenar uns castlans o oficials. Aquests, després de la mort de Mir Geribert (que s'havia arribat a

autoproclamar el Príncep d'Olèrdola), i sobre tot, amb l'avenç de la repoblació, a principis del segle XII, es van independitzar, i més quan entre el 1107 i el 1108 va haver-hi una de les darreres incursions almoràvits, que va devastar el Penedès fins al castell de Gelida i va comportar una nova destrucció del castell d'Olèrdola. Fins i tot, el comte Ramon Berenguer III va atorgar privilegis i llibertats a tots els que s'establissin dins del terme del castell d'Olèrdola.

Al segle XII, ja es parla de Torre de Penyafort, la qual cosa ens mostraria la presència d'aquesta família. De fet, cap als volts de 1185, neix en el que primer era torre, i després castell de Penyafort, el nen Raimon, fill de Pere Ramon i Saurina.

Raimon de Penyafort, de *natione cathalanus* segons la *Vita Antiqua*, rebé una acurada formació humanística, a Barcelona. Entre el 1210 i el 1218 formà part d'un grup de joves catalans que cursaven la carrera de jurisprudència a Bolonya (Itàlia). Acabà l'estada amb el grau de *Doctor in decretis Bononiae*. Pels volts del 1222, la seva vida va fer un tomb inesperat. Ingressà en l'orde dels frares predicadors. Els coneixia des de Bolonya, on pogué conèixer i tractar el mateix fundador, sant Domènec de Guzmán.

El 1229, obeint un encàrrec del papa, predicà la croada contra els musulmans per a la conquesta de Mallorca General dels dominics (1239-1240), retirat novament al seu convent, fou conseller del rei Jaume I i intervingué en els afers eclesiàstics del país. D'aquesta darrera etapa ha arribat fins a nosaltres una llegenda que va aconseguí una gran popularitat. Al·ludeix a un desplaçament miraculós de sant Raimon des del port de Sòller, a Mallorca fins al port de Barcelona. Reclamat pel rei, l'havia acompanyat a l'illa en un dels seus viatges, però amb la condició que rebutgés l'estat d'adulteri en què vivia el sobirà. Aquest ho prometé, però no ho va complir. Fra Raimon no ho acceptà i optà per tornar al seu convent. El rei, però prohibí que

l'acceptessin a la nau de retorn. Sant Raimon s'encomanà a Déu, llançà el seu mantell a la mar i hi saltà al damunt, i en aquella embarcació misteriosa arribà en poques hores a Barcelona.

Raimon de Penyafort morí el 6 de gener de 1275. Els funerals foren presidits pels reis de Catalunya-Aragó i de Castella, acompanyats de diversos infants reials, molts bisbes, nombrosa clerecia i una gran gernació de barcelonins.

Sembla que per la documentació consultada, els senyors de Penyafort continuaran sent els amos del castell fins a meitats del segle XIV. De fet el 1337 encara es parla de la *domum nostram dicta de Penaforti*, que tenia com a propietari a Bernat de Penyafort, nét de Pere de Penyafort. El 1356, Arnau de Montoliu, l'últim descendent dels Penyafort ven la casa llavors anomenada de «Bella Vista» a Pere de Crebeyno. A partir de llavors el castell passarà per diverses mans, fins que al 1586 la mateixa Diputació del General de Catalunya, els treu a Pere i Pau Riu les seves propietats (possiblement per deutes). L'any 1601 la família Espuny de Vilafranca del Penedès, i concretament, Martí Joan d'Espuny d'Argençola, va comprar-ho en subhasta pública, passant a anomenar-se des d'aleshores senyor de Penyafort i de Pacs.

Joan Torrents (historiador)

Escrit publicat al núm.50 de la revista *Antistiana*, editada pel Grup d'Estudis Rapitencs.

Extret de la web: www.castelldepenyafort.org

